

FRÝDEK-MÍSTEK: KONVERZE TRADIČNÍCH PRŮMYSLOVÝCH PLOCH, ŠIRŠÍ VZTAHY GEOGRAFICKÉ STRUKTURY

Rozvoj průmyslu byl od počátku spjat s procesem urbanizace a prostorovou expanzí měst. V rané etapě industrializace vznikaly nové průmyslové závody, kolem kterých se města rozrůstala. Rapidní růst průmyslové výroby vyvolal v nejvyspělejších zemích světa již v 19. století otázku jejího přemístování na okraje městských center, kompaktní městské zástavby či za administrativní hranice měst, přičemž nezbytnost tohoto kroku se neustále zvyšovala. Vymisťování průmyslu z městských center, dané ekonomickými (přechod k postindustriální společnosti, globalizace, postfordismus) a ekologickými aspekty, je i v současnosti hlavním trendem rozvoje průmyslové základny ve vztahu ke struktuře města. V podmínkách regionů České republiky je tento proces umocněn důsledky přechodu ekonomiky na tržní podmínky.

1. Úvod

Šedesátitisícové město Frýdek-Místek, součást ostravské průmyslové aglomerace, se vyznačuje značnou mírou autonomie ve vztahu k jejímu jádru. Vlivem odlišného historického vývoje má své specifické rysy. Následující příspěvek je ohlednutím za transformačním obdobím v sektoru průmyslu města, kde tradiční nosná hospodářská odvětví prodělávají „tvrdou restrukturalizační kúru“. Kontextuálně je problematika konverze průmyslu řešena z pohledu širších vztahů geografické struktury s důrazem na genetickou stránku obsahu. Dále se článek snaží hledat odpovědi na otázky:

- Jaké změny přinesla konverze místního průmyslu ve vztahu k funkční struktuře sledovaných ploch a funkční prostorové struktuře města?
- Jaké jsou hlavní příčiny vzniku opuštěných průmyslových ploch (OPP)?
- Jaký je charakter OPP a potenciál do budoucna?
- Jak se podílí městská správa na řešení negativních důsledků konverze průmyslu?

2. Průmyslová základna města

Primárně byla industrializace města, které administrativně vzniklo až v roce

1943 spojením do té doby samostatných měst Frýdku a Místku, založena na hutním, textilním a dřevozpracujícím průmyslu. Proces zakládání nových textilních a dřevařských závodů, stejně jako pozdější rozšiřování hutních provozů přeorientovaných na spalování uhlí, kulminoval na přelomu 19. a 20. století. Největší rozvoj průmyslové základny města proběhl až v období tzv. *socialistické industrializace*. Nově vznikající průmyslové areály navazovaly na stávající průmyslové plochy, které byly rozšiřovány.

2.1. Textilní průmysl

Textilní průmysl na Frýdecko-Místecku se vyznačuje dlouhou historií a byl v počátcích svázán s domácí tkalcovskou výrobou. Mezi hlavní lokalizační faktory patřil dostatek levné pracovní síly a blízkost uherských trhů. Hlavním impulzem rozvoje se ukázala výstavba železnice (1871), která výrazně zlevnila dovoz bavlny a přispěla tak k vytlačení dřívě používaného lnu. Většina textilních závodů Frýdku-Místku byla postavena do druhé poloviny 19. století. V meziválečném období zaměstnávaly textilky ve městě kolem pěti tisíc zaměstnanců (MYŠKA 1991).

Po válce byly textilní podniky znárodněny a v letech 1946–48 postupně integrovány do jediného subjektu Slezské bavlnářské závody n. p., jehož podniková struktura byla v roce 1950 rozšířena o další provozy mimo Frýdek-Místek. Byl tak vytvořen národní podnik Slezan. Definitivní podobu získala podniková struktura Slezanu v roce 1957. Byla tvořena patnácti provozy, z nichž deset se nacházelo ve Frýdku-Místku. V období socialistické industrializace byly na území města nově postaveny textilní závody VKUS a Kopleť.

2.2. Hutnictví a strojírenství

K hlavním lokalizačním faktorům rozvoje hutní výroby v Podbeskydí patřila místní ložiska železné rudy, blízkost beskydských lesů s bohatými zásobami dřeva, které bylo používáno jako energetická surovina pro hamry a hutě¹⁾ a horské

toky, které sloužily jako zdroj vody a napomáhaly dopravě dříví.

Zastaralost strojního zařízení, špatné hospodářské výsledky a nová konkurence v podobě Rudolfovy huti ve Vítkovicích přiměly vlastníka podbeskydských hutí, Těšínskou komoru, k modernizaci svých závodů (60. léta 19. století). Modernizace se týkala zejména Karlovy huti v Lískovci, jejíž rozkvět ovšem netrval dlouho. S vybudováním železniční trati Bohumín – Košice se centrum železářství Těšínské komory přeneslo do Třince a jako kompenzace byla do Lískovce v roce 1881 přesunuta mostárna z polské Ustroně (GROBELNÝ 1970). V roce 1906 koupila závody Těšínské komory rakouská Báňská a hutní společnost a nechala přebudovat Karlovu huť na válcovnu plechu. Největší rozvoj Karlovy huti je spojen s obdobím socialistické industrializace, kdy huť dostala současný název Válcovny plechu (VP). Ty na konci 80. let minulého století zaměstnávaly kolem pěti tisíc osob.

Mezi významné hutní závody předtransformačního období dále patřily Mostárna a Hutní montáže (HM). Zatímco Mostárna pochází z konce 19. století, areál Hutních montáží na katastru Sviadnova byl vystavěn daleko později (1960–70). V roce 1958 byla Mostárna začleněna do organizační struktury Vítkovických železáren a strojíren.

2.3. Těžební průmysl

První surovinou, která se v oblasti Frýdku-Místku těžila již od 17. století, byla železná ruda. Těžba zde probíhala do konce 19. století. Ve druhé polovině 19. století bylo v oblasti Bahno započato s těžbou cihlářské hlíny (Hrozek 1965).

O ložiscích černého uhlí na Frýdecko-Místecku se vědělo již od 18. století, ale teprve počátkem 20. století začaly vznikat první plány na zahájení těžby. Expertízy však ukázaly její nerentabilitu, a proto bylo otevření dolů na několik desetiletí odloženo. Definitivně bylo o těžbě rozhodnuto až po 2. světové válce v souvislosti s nastupující industrializací Ostravska. Postupně byla realizována

1) První hamry v Podbeskydí zahájily svou činnost již v 17. století (Frýdlant nad Ostravicí, Čeladná, Baška).

výstavba dolů Paskov (1960–65) a Staříč (1963–1970). Těžba na dole Staříč byla soustředěna do čtyř lokalit, přičemž důl Staříč I na katastru Sviadnova se stal součástí průmyslové zóny „Sever“ navazující na historický areál VP. V roce 1980 zaměstnával již přes čtyři tisíce osob a patřil mezi rozhodující průmyslové subjekty v regionu.

2.4. Potravinářský a dřevozpracující průmysl

V poválečném vývoji města došlo v odvětví potravinářského průmyslu ke koncentraci výroby a organizačnímu podřízení výroby a řízení pod krajské závody. Šlo především o mlékárnu, součást Severomoravských mlékáren, konzervárnu (Seliko) a masokombinát (Severomoravský průmyslu masný). Pro dynamicky se měnící požadavky města byla na katastru Sviadnova v roce 1967 postavena nová pekárna jako výrobní závod Severomoravských pekáren a cukráren.

Rovněž v odvětví dřevozpracujícího průmyslu došlo v poválečném vývoji ke koncentraci výroby dříve disperzní průmyslové struktury. Znárodně dřevařské závody byly začleněny do n.p. Severomoravské dřevařské závody (SmDZ) se sídlem v Šumperku. V letech 1984–85 byla realizována výstavba moderního závodu na výrobu UNIMO buněk rozšířením areálu ve Starém Městě.

3. Urbanizace: proměny prostorové struktury města

Ve vývoji sídelní struktury ostravské průmyslové oblasti je Frýdek-Místek řazen do skupiny tzv. *tradičních měst* (PROKOP 1998).²⁾ Základem jeho urbanistické struktury je historické centrum (v případě Frýdku-Místku dvě historická centra), kolem kterého se město, zejména vlivem textilního průmyslu, začalo rozrůstat. Vznikaly nové zóny průmyslu a nízko-podlažní bytové zástavby. Tento charakter si město udrželo až do začátku socialistic-

ké industrializace, která rozhodujícím způsobem ovlivnila prostorovou strukturu města.

Příčinou zvlášť dynamických změn uvnitř prostorové struktury Frýdku-Místku bylo zahájení těžby uhlí v Paskově a Staříči a s ní související rozšiřování stávajících a výstavba nových výrobních kapacit ve městě. V důsledku socialistické industrializace byla budována nejen nová sídliště, ale docházelo také k rozsáhlé přestavbě historických částí města. Dopady socialistického plánování na urbanistickou strukturu ve Frýdku-Místku se řadí mezi nejdestruktivnější v rámci celé České republiky (KUČA 1996). Výsledkem industrializace byl značný nárůst počtu obyvatel (viz tab. 1), avšak bez výraznějšího plošného rozšíření obytných zón. Město k přestavbě využilo daleko více potenciálu asanovaných ploch ve vnitřním městě, než tomu bylo obvyklé u jiných měst.

Rozvoj nové bytové výstavby během 60. až 80. let 20. století:

- nové sídliště Riviéra v Místku (1963–68),
- sídliště Bezručovo (1967–71, přestavba historické části Místku),
- sídliště Anenská (1970–74, přestavba historické části Místku),
- sídliště Kolaříkovo (1970–83, přestavba historické části Místku),
- nové sídliště Slezská ve Frýdku (1974 – výstavba dokončena v 80. letech),
- sídliště Růžový pahorek (1976 – konec 80. let, přestavba historické části Frýdku).

Rozšiřování Karlovy hutě a založení frýdeckého nádraží v druhé polovině 19. století se staly primárním impulzem vývoje souvisejících průmyslových zón města. Ostatní podniky si podržely svůj bodový charakter s lokalizací na okraji kompaktní městské zástavby. Druhý impulz k plošnému rozvoji průmyslových závodů a vzniku průmyslových zón

Frýdku-Místku přišel po 2. světové válce s vytvořením směrných plánů pro rozvoj města. Takto byly vymezeny čtyři oblasti určené pro výstavbu nových výrobních kapacit (ZBRANEK 1971):

• Zóna „Sever“

- plošně nejrozsáhlejší, základem jsou VP a Mostárna z 19. století,
- po 2. světové válce přistaveny areály HM Ostrava, Dolu Staříč I, Severomoravských pekáren a dalších podniků.

• Zóna „Příborská“

- základem je areál Slezanu 02 z 19. století a mlékárny,
- po 2. světové válce přistaveny areály Komunálních služeb, Severomoravského průmyslu masného a dalších podniků.

• Zóna „Bahno“

- základem je areál Slezanu 04 z 19. století,
- po 2. světové válce přistaveny areály podniků VKUS, Výrobní družstvo stolařů a dalších podniků.

• Zóna „Nádraží“

- areál závodů 05, 06, 07, 08, 09, 10 Slezanu, které měly podle tehdejších plánů vytvořit jeden kompaktní celek v návaznosti na dřevařské závody.

4. Konverze průmyslu ve městě – nezaměstnanost a opuštěné průmyslové plochy

Druhá část příspěvku je zaměřena na problematiku rozsahu transformačních změn v průmyslové struktuře města Frýdek-Místek. Důraz ve výkladu těchto změn je kladen na prostorové měřítko procesů. Kromě dostupných relevantních informací byly důležitým zdrojem pro zpracování analýzy údaje, které poskytly samotné průmyslové subjekty jakožto vlastníci dotčených nemovitostí. Bez jejich spolupráce by nebylo dost dobře možné činit jakékoliv závěry.

Tab. 1: Vývoj počtu obyvatel města Frýdek-Místek (řetězové indexy)

	1800	1869	1900	1930	1950	1970	1980	1991	2001
Frýdek	100,0	228,0	174,8	131,6	110,8	119,4	136,3	158,2	98,3
Místek	100,0	180,2	140,2	131,2	91,8	295,6	129,8	87,0	92,2

Pramen: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 - 1970, díl II, FSÚ, 1978; Statistický lexikon obcí ČSSR 1982, díl I, FSÚ, 1984; Statistický lexikon obcí ČR 1992, ČSÚ, 1994, SLDB 2001.

2) Opakem tradičních měst jsou mladší města formována na průmyslové bázi (Ostrava, Karviná, Orlová aj.).

Srovnáme-li základní statistická data ze sčítání, poklesl podíl průmyslu na ekonomické aktivitě obyvatelstva z 48 % v roce 1991 na 28 % v roce 2001. V počátečním období transformace dokázal velkou část bývalých pracovníků v průmyslu absorbovat rozvíjející se terciérní sektor, který tak společně s opožděným nástupem restrukturalizace těžkého průmyslu ovlivňoval relativně nízkou míru nezaměstnanosti v první polovině 90. let. Od roku 1997 však dochází ke zrychlení růstu nezaměstnanosti v regionu a Frýdecko-Místecko se dnes řadí mezi nejpostiženější oblasti v republice.

Ve Frýdku-Místku, podobně jako v celém Moravskoslezském kraji, výrazně překračují současné hodnoty nezaměstnanosti průměr ČR. V tomto kontextu nejde jen o vývoj registrované míry nezaměstnanosti, ale alarmující je rovněž ukazatel počtu uchazečů o zaměstnání připadající na jedno volné pracovní místo. Po této stránce je situace v regionu mnohem horší, než je celorepublikový průměr.³⁾

Největší pokles zaměstnanosti postihl průmysl těžební, hutnický a strojírenský, tedy nosná hospodářská odvětví ve městě a jeho širokém okolí. Relativně nejlépe z celého srovnání vychází textilní a potravinářský průmysl, kde největší úbytek zaměstnanců nastal v počátcích transformace a dnes lze situaci v těchto odvětvích považovat za více méně stabilizovanou.

Foto © Jiří Novosádk

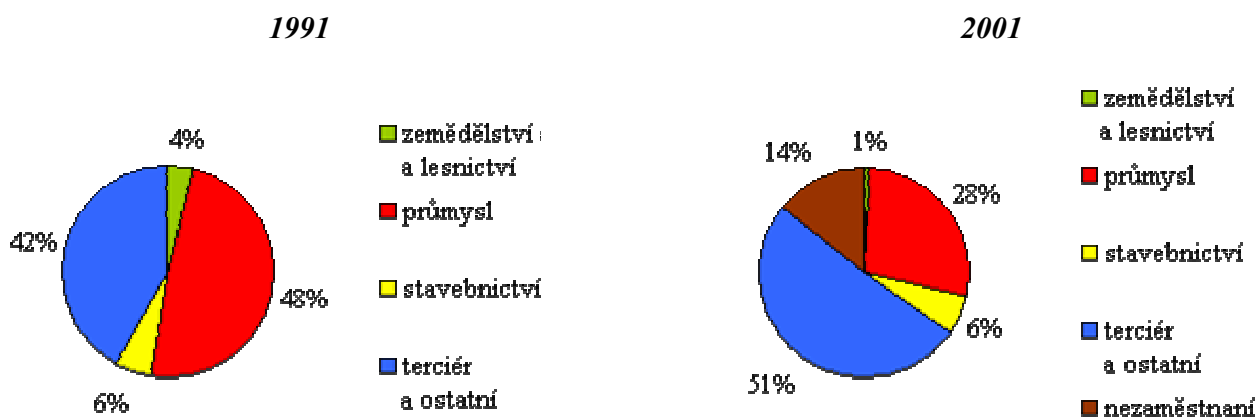
Obr. 1: Historická budova Slezanu 07

Foto © Jiří Novosádk

Obr. 2: Bývalá cihelna

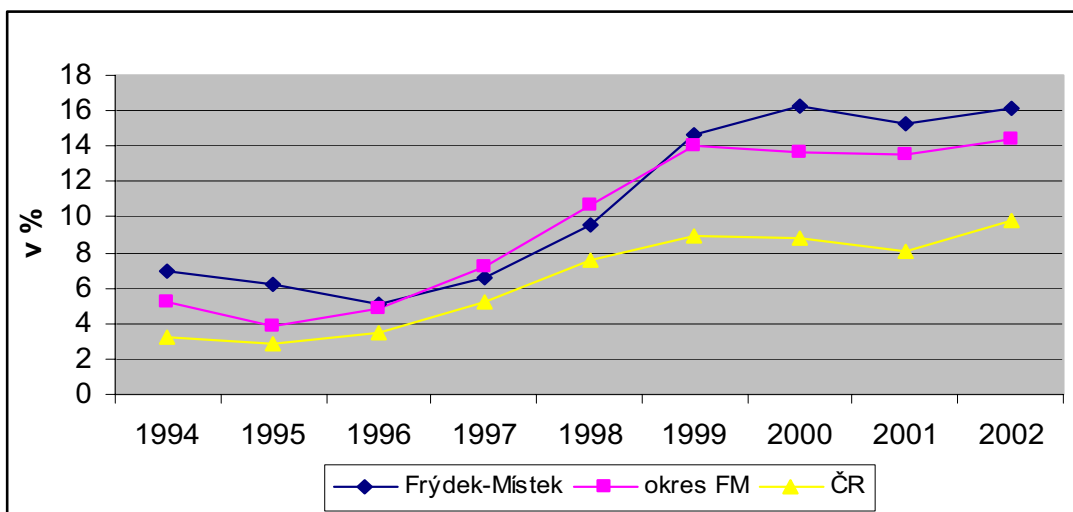
Graf 1: EAO podle odvětví ekonomické činnosti ve Frýdku-Místku v letech 1991 a 2001

Pramen: SLDB, 1991, 2001.

3) K 31. 12. 2002: ČR – 12,7 uchazečů/1 volné pracovní místo, okres Frýdek-Místek – 32,7.

Graf 2: Vývoj registrované míry nezaměstnanosti na Frýdecko-Místecku (srovnání s ČR, k 31.12.)

Pramen: Úřad práce Frýdek-Místek, www.mpsv.cz

Obr. 3: Nové komerční využití bývalých průmyslových ploch (Slezan 01/II)

Obr. 4: Průmyslová zóna Chlebovice – zamýšlená výstavba textilní továrny Sandra Textile Mills

4.1. Konverze průmyslových odvětví – změny funkčního využití území

4.1.1. Textilní průmysl

Největší frýdecko-místecký textilní podnik Slezan se počátkem 90. let v důsledku rozpadu tradičních trhů zemí RVHP a platební neschopnosti odběratelů dostal do vážných potíží. Potřeba restrukturalizace se ukázala vysoce aktuální. Pokles výroby vedl k ukončení výrobní činnosti čtyř závodů ve Frýdku-Místku a ke koncentraci výroby uzavřením tří závodů mimo město. Slezan poměrně rychle přistoupil k diverzifikaci sortimentu s vyšší přidanou hodnotou pro náročnější trhy, k nezbytné modernizaci zastaralého strojního vybavení, k minimalizaci nákladů a růstu produktivity práce. Výroba byla přeorientoována na export na západní trhy. Počet zaměstnanců se z původních téměř 4 500 pracovníků ustálil na úrovni okolo 2 000 kmenových zaměstnanců, přičemž hlavní pokles nastal v letech 1990–92 (cca o 2 000 zaměstnanců).

Také VKUS koncentroval svou výrobu do Frýdku-Místku, když ukončil činnost ve svých dvou provozech mimo město. Nově však vzniklo několik menších textilních podniků s úzce specializovanou výrobou a dlouhou dobu je zvažována investice česko-pákistánské společnosti Sandra Textile Mills do výstavby rozsáhlého textilního provozu „na zelené louce“ v průmyslové zóně Chlebovice pro více než 2 000 pracovníků. Přesněji řeče-

Foto © Jiří Novosák

Foto © Jiří Novosák

Tab. 2a: Frýdek-Místek: konverze textilního průmyslu (průmyslové plochy)

	1989	2002	Změna 1989 - 2002
Celková plocha využitá k průmyslové činnosti (v m ²)	339 000	269 000	21 %
Z toho zastavěná plocha (v m ²)	153 000	40 000	26 %

Tab. 2b: Frýdek-Místek: konverze textilního průmyslu (nové využití průmyslových ploch)

Typ využití	Podíl na celkové ploše v %	Podíl na zastavěné ploše v %
Obchodní	30	36
Jiné komerční využití	15	11
OPP	30	23
Ostatní	25	30

no, deklarovaný investor měl výstavbu zahájit již v roce 2002, zatím se ale na pozemcích stavět nezačalo. Realizace plánované investice se prodlužuje a stává se stále méně pravděpodobnou.

4.1.2. Hutnický a strojírenský průmysl

Již na počátku transformačního období utlumil největší podnik ve městě VP Frýdek-Místek neefektivní činnosti, omezil zaměstnanost a započal s rozsáhlou modernizací provozu. Provedl organizační změny, kdy vyčlenil aktivity nesouvisející bezprostředně s hutní výrobou do dceřiných společností VP Bess (montáž, oprava strojů, elektrotechnické práce), VP Technotron (lisovna, výroba vinutých jader) a VP Služby (strava, ochrana, bytový fond, rekreace, v roce 2001 začleněna zpět do a. s.). Vedle domácího trhu se orientoval na export. V roce 1997 se většinovým akcionářem po FNM stala Nová huť Ostrava a v roce 2003 byl podnik privatizován druhým největším ocelářským seskupením na světě nizozemskou LNM Holdings.

Naproti tomu Mostárna Vítkovic se v rámci svého restrukturalizačního progra-

mu přeorientovala na nové výrobky (např. výroba větrných a plynových elektráren). V důsledku odbytových potíží byla Mostárna v roce 1995 nucena provoz ukončit. Z původních 1 500 zaměstnanců zůstalo jen několik desítek za účelem údržby a ochrany majetku. Areál se však neproměnil v typickou OPP, majitelé se snaží hledat nové uplatnění v podobě pronájmu jiným společnostem.

Rovněž Hutní montáže ve Sviadnově prošly rozsáhlou restrukturalizací. Závod výrazně zeštíhlel, a to plošně i co do zaměstnanosti. Z původních 700 pracovníků zbylo jen 120. Nevyužitá plocha areálu byly pronajaty nebo odprodány novým společnostem. V areálu HM tak v současnosti pracují dvě pobočky holandské společnosti Huisman – HK Konstrukce s. r. o. (ocelové konstrukce) a Huisman Reality s. r. o. (pronájem, velkoobchod), odštěpný závod společnosti Scania (opravy) ad. Dohromady zaměstnávají kolem 500 pracovníků.

Nově ve Frýdku-Místku vznikly tři strojírenské společnosti. Společnost Transl v.o.s. (výroba náhradních dílů k důlním strojům, zámečnictví a kovoobrábění) sídlí

od roku 1991 v přestavěné budově bývalého provozu Slezanu. Novogear (výroba ozubených kol a převodovek), dceřinná firma švýcarské společnosti Humbel Zahnrad AG, byla postavena „na zelené louce“ v roce 2000. Konečně firma DAS s. r. o. (kovoobrábění, elektromontáže, výroba strojů, zámečnictví) vznikla v roce 1993 privatizací technického závodu Slezanu vlastními zaměstnanci. Dohromady tyto společnosti zaměstnávají kolem 200 osob.

4.1.3. Těžební průmysl

Pokles těžby uhlí ve frýdecko-místecké části Ostravsko-karvinského revíru se poprvé projevil v polovině 90. let minulého století v souvislosti s útlumem činnosti tradičních průmyslových odběratelů. V současnosti těžba probíhá již jen na dole Staříč II ve Staříči, na ostatních dolech (včetně Paskova) byla ukončena. Sledovaná lokalita Staříč I zůstává v majetku OKD a slouží jako zázemí dolu Staříč II. Počet pracovníků dolů v Paskově a Staříči klesl z 7 200 (1980) na 3 500 (2002) a tento trend neustále pokračuje.

Cihelna byla na počátku transformace v majetku Agrostavu Frýdek-Místek a za-

Tab. 3a: Frýdek-Místek: konverze hutnického a strojírenského průmyslu (průmyslové plochy)

	1989	2002	Změna 1989 - 2002
Celková plocha využitá k průmyslové činnosti (v m ²)	1 142 000	921 000	19 %

Tab. 3b: Frýdek-Místek: konverze hutnického a strojírenského průmyslu (nové využití průmyslových ploch)

Typ využití	Podíl na celkové ploše v %
Jiné komerční využití	40-52
OPP	40-52
Ostatní	8

Tab. 4a: Frýdek-Místek: konverze těžebního průmyslu (průmyslové plochy)

	1989	2002	Změna 1989 - 2002
Celková plocha využitá k průmyslové činnosti (v m ²)	89 000	65 000	27 %
Z toho zastavěná plocha (v m ²)	19 000	16 000	15 %

Tab. 4b: Frýdek-Místek: konverze těžebního průmyslu (nové využití průmyslových ploch)

Typ využití	Podíl na celkové ploše v %
Jiné komerční využití	12
OPP	88

Tab. 5a: Frýdek-Místek: konverze potravinářského průmyslu (průmyslové plochy)

	1989	2002	Změna 1989 – 2002
Celková plocha využitá k průmyslové činnosti (v m ²)	64 000	57 000	11 %
Z toho zastavěná plocha (v m ²)	18 000	16 000	11 %

* Nejsou zde zahrnuty plochy masného průmyslu, u kterých se nepodařilo získat požadované informace.

Tab. 5b: Frýdek-Místek: konverze potravinářského průmyslu (nové využití průmyslových ploch)

Typ využití	Podíl na celkové ploše v %
OPP	100

městnávala kolem 40 osob. V roce 1991 se vzhledem ke konkurenci větších podniků a zastaralosti výroby dostala do obtížné ekonomické situace. Provoz pak probíhal pod novým majitelem CIDEM Hranice a to až do odtěžení hlín v roce 2000, kdy byla výroba cihel definitivně zastavena. V současnosti vlastní areál firma Muroň s. r. o. (zemní práce, rekonstrukce drenáží a kanalizací, údržba vodních toků, rekultivace a likvidace nebezpečných odpadů), která pro něj hledá uplatnění.

4.1.4. Potravinářský a dřevozpracující průmysl

Tržním podmínkám se nejlépe přizpůsobilo pekárství, kde v centrálních částech města bylo založeno několik nových malých domácích provozoven. Závod Severomoravských pekáren a cukráren ve Sviadnově byl přejmenován na Pekas s. r. o. a přistoupil k nezbytným restrukturalizačním opatřením, zejména k investicím do zastaralého strojního vybavení. V současnosti je provozovna součástí pekárenské skupiny Penam s. r. o. Počet zaměstnanců po počátečním poklesu nabral vzestupný trend na současných 300 osob.

Místecká mlékárna se po roce 1989 potýkala s vážnými ekonomickými problémy, které byly způsobeny tvrdou konkurencí na trhu, rozpadem koncernové struktury, nezbytností restrukturalizace a také nedostatkem vstupní suroviny v důsledku transformace zemědělství. Provoz mlékárny nadále pokračuje a zaměstnává kolem 70 pracovníků. Výraznými změnami prošel rovněž masný průmysl. Výrobní na Příborské ulici po rozpadu Severomoravského průmyslu masného změnila několik majitelů. Od roku 2001 je areál sídlem firmy Chodura, která se zabývá výrobou uzenin.

Výroba ve frýdecko-místeckém závoď konzervářské společnosti Seliko byla z rozhodnutí jejího vedení ukončena v roce 1999. Důvodem byla firemní strategie soustředit výrobu do několika míst na území ČR. Nicméně místecký areál si Seliko ponechalo a dnes ho poměrně úspěšně pronajímá (Internuko s. r. o. – asijské instantní polévky, likérka Kwaczek a. s.).

Dřevozpracující průmysl byl v transformačním období konverzí průmyslu postihnut největší měrou a to jak ve smyslu pracovních zdrojů, tak i funkčních

změn výrobních ploch⁴⁾. V roce 1992 privatizovala dřevařské závody ve Frýdku-Místku česká firma Comwood Housing s. r. o, ovšem podnikatelský záměr na výrobu rodinných domků s exportem do Německa nebyl naplněn a firma se pro vysoké zadlužení dostala do likvidace. Areál staroměstské pily zůstal z větší části prázdný, část je pronajímána vesměs stavebním firmám prostřednictvím vlastníka – společnosti BICCO & Co. Objekty místecké továrny nejsou od roku 1997 využívány. Bývalý sklad SmdZ zůstal jedinou plochou s původním funkčním využitím v celém rozsahu areálu. Vlastní ho společnost DřevoTrust a. s., která se však zabývá obchodní a nikoliv výrobní činností.

5. Prostorově-funkční změny – závěry

V důsledku konverze průmyslu po roce 1989 bylo ve Frýdku-Místku uvolněno zhruba 54 ha plochy sledovaných průmyslových struktur, což představuje cca 30 % jejich celkové rozlohy (183 ha) v roce 1989. Hlavní příčinou vzniku OPP byla jak předimenzovanost výroby, tak i nenaplnění nových podnikatelských

4) Na konci 80. let minulého století zaměstnávaly SmdZ ve městě na 600 pracovníků.

Tab. 6a: Frýdek-Místek: konverze dřevozpracujícího průmyslu (průmyslové plochy)

	1989	2002	Změna 1989 – 2002
Celková plocha využitá k průmyslové činnosti (v m ²)	200 000	9 000	95 %

Tab. 6b: Frýdek - Místek: konverze dřevozpracujícího průmyslu (nové využití průmyslových ploch)

Typ využití	Podíl na celkové ploše v %
Jiné komerční využití	35-45
Opuštěná plocha	55-65

Tab. 7: OPP ve Frýdku-Místku – plánované budoucí využití podle územního plánu (2002)

Lokalita	OPP v ha	Lokalizace v rámci města	Využití podle územního plánu
Cihelna	1,1	Periferní, zóna „Bahno“	Průmysl s negativním vlivem na okolí
Dřevařský areál na Třebízského ulici	1,8	Centrum města	Bytová a občanská vybavenost
Slezan 07/II	0,8	Centrum města, zóna „Nádraží“	Občanská vybavenost
BICCO & Co	9 - 11 *	Periferní, zóna „Nádraží“	Průmysl s negativním vlivem na okolí
areál bývalé Mostárny	5,6 - 8,4 *	Periferní, zóna „Sever“	Průmysl s negativním vlivem na okolí
Seliko	0,7	Hranice periférie a centra města	Průmysl s negativním vlivem na okolí
Bývalý Slezan 08	1,3	Hranice periférie a centra města, zóna „Nádraží“	Lehký průmysl, sklady
VP	3,8	Periferní, zóna „Sever“	Průmysl s negativním vlivem na okolí
Celkem	24,1 – 28,9		

Pramen: Novosák, J. (2002), územní plán Frýdku-Místku

* odhad na základě terénního výzkumu a dostupných informací

záměrů v důsledku chybné marketingové strategie. Změna organizace výroby se jako důvod vzniku OPP uplatnila minimálně.

Z hlediska změn funkční struktury, ke kterým na sledovaných plochách došlo, lze konstatovat, že z poloviny mají tyto plochy nové využití a z poloviny zůstávají opuštěnými. Základní charakteristiky nového funkčního využití sledovaných průmyslových ploch jsou tyto:

- Vyšší stupeň diverzifikace aktivit – vedle převažující nové výrobní činnosti také nové nevýrobní využití (skladovací plochy apod.).
- Funkční a vlastnická fragmentace velkých průmyslových areálů.

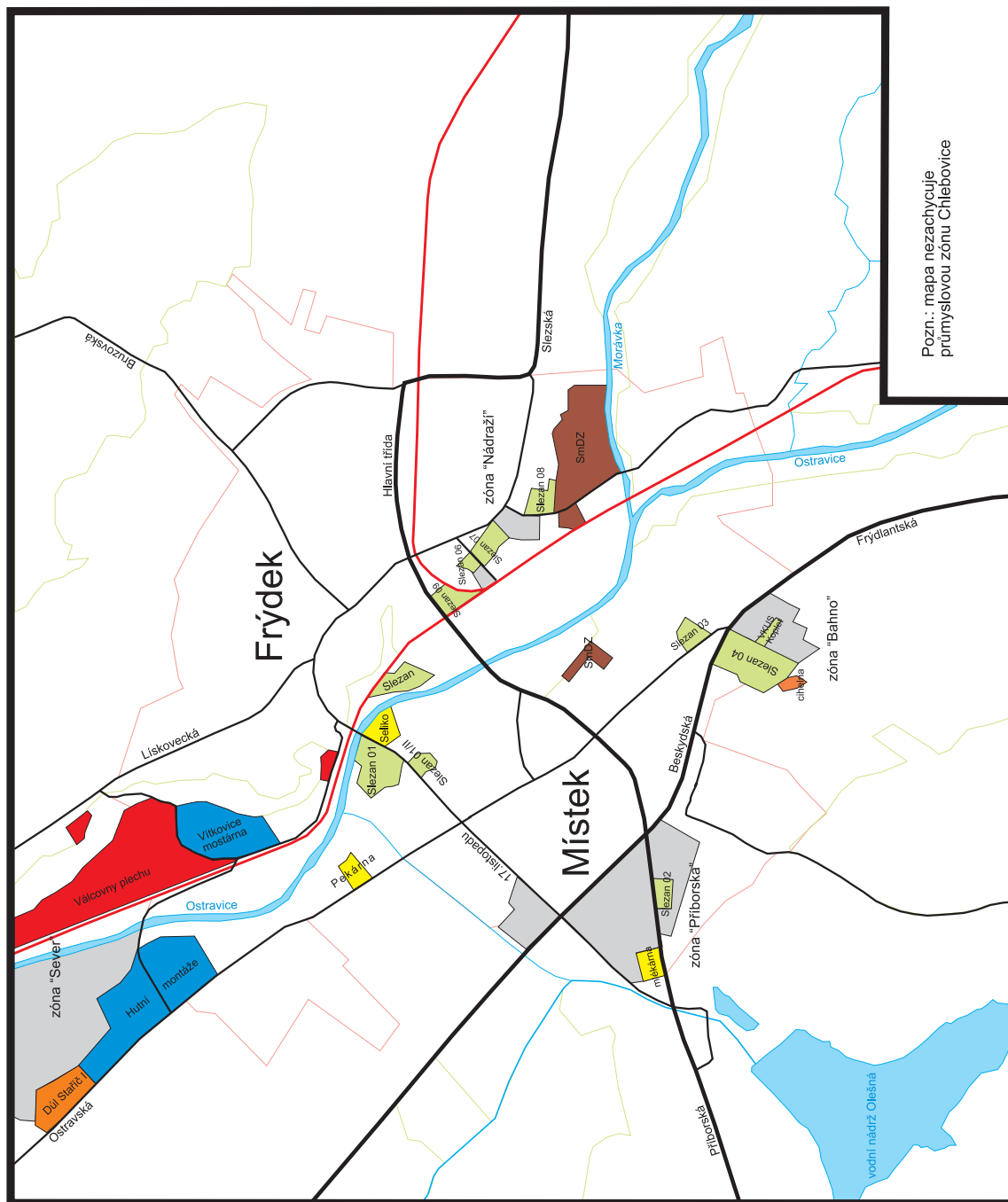
Na základě těchto poznatků lze OPP ve městě typologicky rozdělit do tří skupin:

1. OPP v důsledku ukončení výrobní činnosti (areál bývalé cihelny, dřevařských závodů v Místku a Slezanu 07/II).
2. Částečně opuštěné areály s ukončenou výrobní činností s pronajímanými objekty (areál bývalé Mostárny, BICCO & Co, Seliko a Slezan 08).
3. OPP v areálech, kde je zachováno původní funkční využití (kromě areálu VP není příliš rozšířen).

Vymisťování průmyslu z centra města lze v případě Frýdku-Místku pozorovat jen v několika málo případech (Dřevovýroba a obchod, Slezan 07/II, bývalý Slezan 01/II a Slezan 08). Tato skutečnost je

dána jednak charakterem výroby a jednak urbanistickým vývojem města v socialistickém období, který způsobil, že většina nejstarších průmyslových podniků zůstala na okraji kompaktní městské zástavby. Konverzí byly zasaženy všechny průmyslové zóny města. Nejvyšší koncentrace OPP je v historicky nejstarší zóně „Nádraží“, která se formovala od 19. století kolem místních textilních továren a jako jediná z průmyslových zón města je částečně lokalizována uvnitř kompaktní městské zástavby. Problémy spojené s centrální polohou (omezenost rozvoje výrobních aktivit, ekologické normy) lze označit jako hlavní důvody vyšší koncentrace OPP v této zóně. U ostatních průmyslových zón na okrajích města je podíl OPP na jejich celkové ploše nižší.

PRŮMYSLOVÉ PLOCHY VE FRÝDKU-MÍSTKU V ROCE 1989

Pozn.: mapa nezachycuje průmyslovou zónu Chlebovice

LEGENDA

Průmyslové plochy:

- hutnický průmysl
- strojírenský průmysl
- textilní průmysl
- těžební průmysl
- dřevozpracující průmysl
- potravinářský průmysl

Ostatní plochy:

- průmysl a služby
- parky a lesy
- kompaktní městská zástavba
- vodní

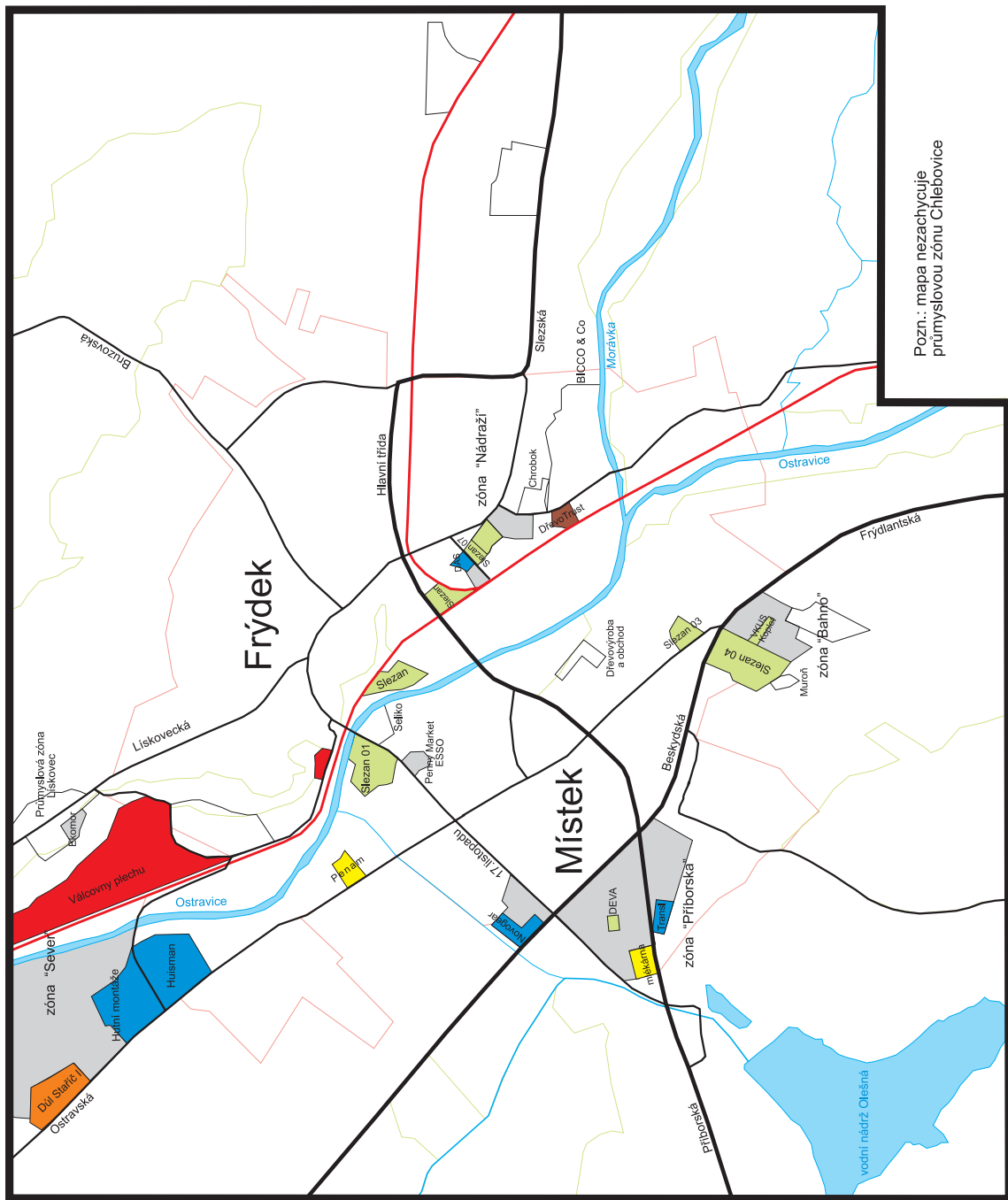
Liniové značky:

- silnice
- železnice
- řeky

PRŮMYSLOVÉ PLOCHY VE FRÝDKU-MÍSTKU v roce 2002

Pozn.: mapa nezachycuje průmyslovou zónu Chlebovice

LEGENDA

Průmyslové plochy:

- hutnický průmysl
- strojírenský průmysl
- textilní průmysl
- těžební průmysl
- dřevozpracující průmysl
- potravinářský průmysl
- opuštěné průmyslové plochy
- převážně opuštěná plocha, částečně využívána

Ostatní plochy:

- rozvojové
- průmysl a služby
- parky a lesy
- zastavěné

Liniové značky:

- vodní
- silnice
- železnice
- řeky

Velký význam pro lokalizaci a možnosti nového využití opuštěných ploch má prostorové uspořádání hlavních komunikací městské dopravní sítě. Z tohoto pohledu nejvýhodnější místa byla primárně obsazována velkými nadnárodními maloobchodními řetězci (Tesco, Penny Market). Značně složitou se jeví otázka rozlehlých průmyslových areálů v zóně „Sever“ na okraji města. Vzhledem k odvětvové struktuře a perspektivě dolu Staříč I lze očekávat potenciální vznik OPP právě zde. Nicméně příklad HM naznačuje potenciál těchto ploch pro nové využití, které bude velice silně záviset na ekonomickém vývoji celého Moravskoslezského kraje.

5.1. Průmyslová politika jako součást komunální politiky

Konverze průmyslu se výrazně promítá do ekonomicko-sociální struktury města, proto je průmyslová politika jednou z nezbytných součástí komunální politiky. Ačkoliv ARNOLD (2000) doporučuje aktivní přístup v procesu revitalizace OPP, v rámci rozvojových programů měst České republiky je výrazně preferována nová výstavba „na zelené louce“ na okrajích měst před využitím OPP. Podobná situace, se všemi negativními důsledky (včetně opomíjení OPP a plošného růstu města), panuje i ve Frýdku-Místku.

V oblasti OPP městská samospráva doposud neschválila žádnou koncepci, ačkoliv o jejich existenci ví a ve spolupráci s majiteli se pro ně snaží hledat nové uplatnění v souladu s územním plánem města. Podobně jako v celé republice naráží možnost aktivnější pomoci (např. pro nezbytné sanační práce) na nedostatek zdrojů v městském rozpočtu. Tabulka 7 podává souhrnný přehled OPP ve Frýdku-

Místku tak, jak byly zdokumentovány průzkumem v letech 2001–2002.

Výstavba „na zelené louce“ se dosud týkala švýcarské firmy Novogear, české společnosti DEVA a sklářské firmy VEHA s německým majitelem. Pro případné zájemce jsou připraveny dvě průmyslové zóny na okraji města (v Chlebovicích a Lískovci) o celkové rozloze 19,8 ha, pro které je zpracována potřebná dokumentace včetně územního rozhodnutí. Při výstavbě průmyslové zóny Chlebovice město využilo prostředků z Programu pro regeneraci průmyslových zón. Územní plán města zahrnuje další rozvojové plochy lehkého průmyslu lokalizované na okraji města, u kterých však dosud nebyly vyřešeny vlastnické vztahy.

Mgr. Jiří Novosák

Katedra geografie PřF,
Ostravská univerzita, Ostrava
student PGS

RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
Katedra geografie PřF,
Univerzita Palackého, Olomouc
odborný asistent

Přehled literatury a pramenů:

ARNOLD, L., GRIFFITHS, G.: *Strategie rekultivace průmyslové půdy v ČR*. Praha: Zpráva pro CzechInvest, 2000.
BLAŽEK, J.: *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002.
GROBELNÝ, A.: *Sborník k dějinám Válcoven plechu ve Frýdku-Místku*. Ostrava: Profil, 1970.
HAMPL, M.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1996.

HROZEK, A.: *700 let Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek: Městský Národní Výbor, 1965.

JANEČKOVÁ, L., VAŠTÍKOVÁ, M.: *Marketing měst a obcí*. Praha: Grada Publishing, 1999.

KUTA, V.: *Jak dál v rozvoji Ostravské aglomerace? Územní rozvoj*, 1996, č. 4, s. 20–23.

KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 1996.

MYŠKA, M.: *Opožděná industrializace*. Trutnov: Textlen, 1991.

NOVOSÁK, J.: *Konverze tradičních průmyslových struktur v modelové oblasti*. Olomouc, 2002. Diplomová práce na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého na katedře geografie.

POLÁŠEK, J.: *Novodobí podnikatelé*. Frýdek-Místek a okolí. Liberec: MOTAK v.o.s., 1998.

PROKOP, R.: *K některým otázkám prostorové a funkční struktury ostravského regionu*. Slezský sborník, 1998, č. 1, s. 1–10.

RUMIANOVÁ, J.: *V Chlebovicích vyroste nová textilní továrna*. Zpravodaj rady města Frýdku-Místku, 2001, č. 7–8, s. 1.

ŠABRŇÁK, P.: *Průmyslová zóna Chlebovice a Lískovec*. Frýdek-Místek: Městský úřad, 2001.

ŠKUTA, V.: *Výstavba a přestavba okresního města Frýdku-Místku*. Těšínsko, 1980, č. 4, s. 3–6.

ŠUSTEK, J.: *Severomoravské dřevařské závody, n.p. Šumperk*. Šumperk: SmDZ, 1986.

Valcíř. Frýdek-Místek: VP, 1989 – 2001.

ZBRANEK, B.: *Hodnocení činnosti Městského Národního Výboru ve Frýdku-Místku za volební období 1964 – 71*. Frýdek-Místek: Městský Národní Výbor, 1971.